Cengiz Aytmatov

Elveda Gülsarı

Roman

Çeviren:
Refik Özdek

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 259
EDEBÎ ESERLER: 133

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-109-3

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 1993
36. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: Zafer Yılmaz

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: İMAK OFSET BASIM YAYIN SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.
Akçaburgaz Mah. 137. Sok.No: 12 Esenyurt / İstanbul / TÜRKİYE
Sertifika Numarası: 45523 Tel: (0212) 444 62 18

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Cengiz Aytmatov; 1928 yılında Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'e bağlı Talas Vadisi'nde yer alan Şeker Köyü'nde doğdu. Babası Törekul Aytmatov, annesi Nagima Hamzayevna Aytmatova'dır. Memur olan babası 1937 yılında Stalin'in temizlik harekâtında öldürülen kurbanlar arasındadır. Annesi çeşitli memuriyetlerde bulunmuş ve dört çocuğunu kendi başına büyütmek durumunda kalmıştır. İlkokula kendi köyünde giden Cengiz Aytmatov, babaannesi Ayıkman Hanım'dan dinlediği ninniler, masallar, ve efsanelerle yetişir.

İkinci Dünya savaşının yokluk yıllarını babasız geçiren Aytmatov, çocuk yaşından itibaren çalışmaya başlamıştır. Bu dönemde köy sovyeti kolhozu sekreteri ve vergi memuru olarak çalışır. 1946 yılında Kazakistan'ın Cambul şehrinde Veteriner Teknik Okulu'nda eğitim görmeye başlamıştır. Bu okul bitince, 1948'de Kırgızistan Tarım Enstitüsü'ne devam etmiştir. 1953 yılında buradan veteriner olarak mezun olur. Aytmatov'un ilk eseri, 1952 yılında *Pravda* gazetesinde yayınlanan *Gazeteci Cyuda*'dır. Bu hikâyeyi, 1957 yılında yayımlanan *Yüzyüze* takip eder. 1956-58 yılları arasında Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne devam eden yazarın Cemile adlı hikâyesi 1958 yılında *Novy Mir* (Yeni Dünya) dergisinde yayınlanır. Bu eseri büyük ilgi görür. Aytmatov şöhreti, bu eserinin Fransız şair Louis Aragon tarafından Fransızca'ya tercüme edilmesi ve Avrupa'da yayımlanması ile yakalar. Aragon bu hikâyeye yazdığı önsözde Cemile hikâyesini "dünyanın en güzel aşk hikâyesi" olarak takdim etmiştir. Aytmatov, Cemile'nin yayımlandığı 1958 yılında Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne başlamıştır. Aynı yılın sonunda Kruşçev'in anti-Stalinist kampanyası sırasında Sovyet Komünist Partisi'ne ve Yazarlar Birliği'ne kabul edilir. Babası Stalin muhalifi olan Aytmatov'un partiye girmesi ve birliğe kabul edilmesi ancak siyasî şartların yumuşaması sayesinde gerçekleşmiştir. Hatta sırf babasının muhalifliği yüzünden öğrencilik yıllarında bursu kesilmiş, pek çok terslikler yaşamıştır. Değişen siyasî şartlarla birlikte Aytmatov hem Kırgız hem de Rus yazarlar arasında yerini pekiştirmiştir. Bu yıllarda *Literaturnyi Kırgızistan* dergisi editörlüğünü, sonra beş yıl boyunca *Pravda*'nın Orta Asya muhabirliğini yapmıştır. Aytmatov 1963 yılında, *İlk Öğretmen*, *Deve Gözü*, *Cemile* ve *Selvi Boylum Al Yazmalım* adlı hikâyelerinden oluşan *Steplerden ve Dağlardan Hikâyeler* adlı kitabıyla Lenin Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. 1959-67 yılları arasında *Novy Mir*'in editörlüğünü yapmış ve 1968'de Büyük Sovyet Edebiyat Ödülü'nü kazanmıştır. Aynı yıl Kırgızistan'ın millî yazarı seçilmiştir. Cengiz Aytmatov'un edebî seyri bu yıllarda hikâyecilikten roman yazarlığına doğru kayar. İlk romanı olan *Toprak Ana* 1963'de neşredilir. Yine aynı yıl yayınlandığında büyük heyecan uyandıran *Elveda Gülsarı*'yı kaleme alan Aytmatov, daha sonraki yıllarda çeşitli yayın organlarında hikâyelerini yayınlatmaya devam eder. 1964'de yayınlanan *Kızıl Elma* ve

1969'da yayınlanan *Oğulla Buluşma* hikâyelerinden sonra, yazar 1970'de edebiyat âleminde yankı bulan *Beyaz Gemi* romanını neşreder. Daha sonra 1972'de *Asker Çocuğu* hikâyesini, 1975'de Kazak yazar Kaltay Muhammedcanov'la birlikte *Fuji-Yama* adlı tiyatro eserini, 1976'da *Sultanmurat*, 1977'de *Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek* hikâyelerini neşreder. 1980 yılında kaleme aldığı *Gün Olur Asra Bedel* romanı yazarın edebiyat hayatının zirvelerinden birini teşkil eder.

Aytmatov, 1986 yılında neşredilen *Dişi Kurdun Rüyaları* isimli romanıyla, yazarlık seyrini mahalli olandan evrensel olana taşımıştır. Aytmatov 1990'da yayınlanan *Beyaz Yağmur* ve *Yıldırım Sesli Manascı* hikâyelerinden sonra, aynı yıl *Cengiz Han'a Küsen Bulut*'u yayınlar.

Aytmatov, başarılı bir edebiyatçı kimliğine sahip olmasının yanında, insan ilişkileri ve yüksek temsil kabiliyeti sayesinde Sovyet devletinden itibar görmüş, devletin çeşitli birimlerinde görev almıştır. 1978 tarihinde Yüksek Sovyet Prezidium'u tarafından Sosyalist İşçi Kahramanı olarak ödüllendirilir. 1983 yılında Büyük Sovyet Edebiyat Ödülü'nü ikinci kez kazanmıştır. Gorbaçov döneminde Sovyet Parlamentosu Kültür ve Ulusal Diller Komitesi Başkanlığı ve Sovyet Yazarlar Birliği Sekreterliği görevlerinde bulunmuştur. Sovyetler birliği dağılmadan önce Gorbaçov'un beş danışmanlarından biri olmuştur. Cengiz Aytmatov; edebi çalışmalarının dışında, 15 yıl Avrupa'da SSCB ve bilahare Kırgızistan'ın büyükelçiliğini yapmıştır. Avrupa Birliği, NATO, UNESCO ve Benelüks ülkelerinde görev yapmıştır.

Aytmatov, *Gün Olur Asra Bedel* romanının sinemaya uyarlanma çalışmalarının devam ettiği Tataristan'daki Kazan şehrinde rahatsızlanmış ve hastaneye kaldırıldığı Almanya'nın Nürnberg şehrinde 9 Haziran 2008 tarihinde vefat etmiştir.

Ötüken Neşriyat tarafından yayınlanan eserleri:

- *Beyaz Gemi*
- *Toprak Ana*
- *Dişi Kurdun Rüyaları*
- *Cemile*
- *Sultanmurat*
- *Elveda Gülsarı*
- *Gün Olur Asra Bedel*
- *Cengizhana Küsen Bulut*
- *Yıldırım Sesli Manasçı - Beyaz Yağmur - Asker Çocuğu*
- *Yüz Yüze*
- *Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek*
- *Kızıl Elma - Oğulla Buluşma*
- *Deve Gözü*

1

YAŞLI ADAM kırık-dökük bir arabaya binmiş geliyordu. Arabayı çeken taypalma yorga[1] Gülsarı da çok yaşlı ve bitkindi. Bir deri bir kemik kalmıştı.

Önlerindeki yokuş yol, açılmış ince bir bağırsak gibi, tâ belin oraya kadar uzanıyordu. İşte bu engin, çıplak ve ıssız bozkırda, kış günleri bora, kasırga eksik olmaz, yaz günlerinde ise cehennem sıcağı ortalığı yakar kavururdu.

Bu dik yokuşu ağır ağır çıkmak, Tanabay'ın pek gücüne giderdi. Hiç sevmezdi yavaş yürümeyi. Yavaş yürümek bir işkence idi onun için. Gençliğinde, ilçe parti komitesi toplantılarına katıldığı günlerin dönüşünde, bu yokuşa geldiği zaman, kamçıyı basar, atını dörtnala sürerdi. Ama bir öküz arabasına binmiş ise, yoldaşlarını arabada bırakıp yere atlar, şekpenini[2] omuzuna atar, başlardı koşarcasına yokuşu tırmanmaya. Sanki düşmana saldırıyormuş gibi öfkeyle ileri atılır, yokuşun beline varıncaya kadar hiç durmazdı. Sonunda nefes nefese yokuşun beline, artık inişin başlayacağı tepeye varınca, "oh be!" derdi kendi kendine.

---

[1] *Taypalma yorga:* Yorga atlar yorgalama biçimlerine göre "yol yorga", "kiytin yorga", "şaldır yorga", "sapkın yorga", "koy yorga", "su yorga" ve "taypalma yorga"... gibi adlar alırlar. "Su yorga" ve "taypalma yorga" dünyanın en değerli binek ve yarış atlarıdır. "Taypalma yorga" ve "Su yorga" dörtnala koşmasını bilmeyen ama dörtnala giden yarış atlarını geçen, güzel yürüyüşlü, hızlı, binicisini hiç sarsmayan, su gibi akıp giden, uzun mesafe koşusunda eşsiz bir at cinsidir (çevirenin notu).

[2] *Şekpen*: İnce yün kumaştan, elle dikilmiş, uzun, bol bedenli üst giyimi.

Ciğerleri körük gibi şişip inerek, yüreği kafesinden çıkacakmış gibi çarparak, orada oturup biraz dinlenir, tâ aşağıda ağır ağır gelen arabaya bakardı. O bir türlü ilerlemek bilmeyen arabada oturmaktansa, böylesi çok daha iyiydi onun için.

Rahmetli Çora, o zamanlar, arkadaşının bu sabırsızlığına, tezcanlılığına güler:

- Senin işlerin neden uz gitmiyor biliyor musun Tanabay? derdi. Çok tezcanlı, çok sabırsız oluşundan. Vallahi ondan! Aynı anda 'hem havadakini kapmak, hem yerdekini yalayıp yutmak' istiyorsun. Dünya çapındaki bir devrimin hemen gerçekleşmesini diliyorsun. Öyle bir çırpıda olmaz bu işler. Dünya devrimi şöyle dursun, sen bizim şu eski Aleksandrovka yokuşunu bile araba ile ve araba yolundan tırmanmaya tahammül edemiyorsun. Arabadan atlayıp iniyor ve arkanda seni kovalayan iri bir aç kurt varmış gibi başlıyorsun koşmaya. Ne yararı oluyor bu telâşın? Tepeye ilk varan sen olunca ödül mü veriyorlar? Yine orada oturup geriden gelenleri bekliyorsun. Şunu iyi bil dostum, dünya devrimini tek başına gerçekleştiremezsin, başkalarının da gelmesini, seninle beraber olmalarını beklemek zorundasın.

Ne zaman söylemişti Çora bunları? Çok, çok eskiden.

Bu defa Tanabay, Aleksandrovka yokuşuna nasıl çıktığının farkında bile olmamıştı. Kocayınca insan uysallaşıyor, yavaş yürümeyi alışkanlık haline getiriyordu. Aslında ne yavaş yürüyordu, ne de hızlı. Atı kendi haline bırakmıştı. Artık yola yalnız çıkıyordu. Dokuzyüz otuzlu yıllarda hep birlikte yürüdükleri, yola beraber çıktıkları arkadaşlarından kimse kalmamıştı. Bunların bazıları savaşta, bazıları eceliyle ölmüştü. Bir kısmı da iyice kocadıkları için evlerinden çıkmaz olmuş, köşelerine çekilmiş, son günlerini yaşıyorlardı. Bugünün gençleri ise otomobile biniyorlardı. Kötürüm bir atın çektiği eski bir arabaya binip Tanabay'a eşlik edecek kimse kalmamıştı artık.

Bu eski ve bozuk yolda arabanın tekerlekleri gıcırdıyor, takırdıyordu. Daha epeyce yol vardı önlerinde. Uzayıp giden bozkırı aşacak, sonra kanala gelecek, dağların eteğinden döne dolana gideceklerdi.

Tanabay atın yorulmaya başladığını anlamıştı ama, beynini dolduran, yüreğini sızlatan ağır düşüncelere dalıp gitmekten kendini alamamıştı. Bu uzun yolda at yorulurdu elbet. Ne olurdu yorulmuşsa? Bundan daha kötü seferleri, daha zorlu yolculukları da olmuştu. Varsın biraz yorulsundu. Sonunda nasıl olsa varacaklardı eve.

*
* *

Taypalma yorga Gülsarı'nın, Aleksandrovka yokuşunu son defa tırmanmakta, son adımlarını atmakta olduğunu Tanabay elbette bilmiyordu. Hayvanın menduvana[3] otu yemiş gibi başının döndüğünü, gözlerinin karardığını, dünyanın çember gibi yuvarlanıp üstüne üstüne geldiğini, çevresindeki her şeyin birbirini kovalarcasına akıp geçtiğini Tanabay nereden bilecekti? Önündeki uzun yol, Gülsarı'ya, zaman zaman kapkara, dipsiz bir uçurum gibi görünüyordu. İleride uzayıp duran ulu mor dağlar ise koyu-kara bir bulut idi. Bunları da bilemezdi Tanabay.

Atın, çoktan gücünü yitirmiş, yaşlı, arık yüreği sızım sızım sızlıyor, boynunu sıkan hamut nefes almasını daha da güçleştiriyordu. Ters dönmüş paldımın kenarı sağrısına batıyor, eskimiş hamutun keçesini delip çıkan sivri bir şey, belki bir diken, belki bir çivi ucu, göğsünün sol yanını pek acıtıyordu. Omuzundaki nasırın üzerinde açılmış küçük bir yara ateş gibi yanıyor, o da dayanılmaz bir acı veriyordu. Yeni sürülmüş ve yağmur emmiş bir tarlada yürür gibi, ayaklarını da zor kaldırıyordu bastığı yerden.

---

[3] *Menduvana*: Güzel kokulu, sarı-beyaz çiçekleri olan, hayvanları sarhoş eden otsu bitki.

Arık hayvan, bütün bunlara dayanarak yürümeye çalışıyordu. Karamsar düşüncelere dalmış Tanabay ara sıra dizginleri sallayıp atı yüreklendirecek bir şeyler söylüyordu ama, bütün ilgisi bundan ibaret kalıyordu. Bir türlü sıyıramıyordu kendini o ağır düşüncelerden.

O bozuk yolda arabanın tekerlekleri takırtılarla dönmeye devam ediyordu. Gülsarı da o haline rağmen, o taypalma yorga yürüyüşüyle devam ediyordu yoluna. Uzun yeleli anasından ilk sütünü emdiği, dört ayak üstüne kalkıp onun peşinden koşmaya başladığı günden beri, kendine özgü o güzel yorga gidişini hiç bozmamıştı.

Doğuştan taypalma yorga bir at idi Gülsarı. O taypalma yorgalığı sayesinde çok güzel günler yaşadı, ama çok kötü günleri de oldu. Bu güzel yürüyüşlü yorganın bir gün arabaya koşulacağını o zamanlar hiç kimse aklından bile geçirmezdi. Böyle düşünmek Gülsarı'ya küfretmek olurdu. Oysa bugün "At başına kün tavsa avızdıkpen su işer, er başına kün tuvsa etigimen su geşer"[4] diyen atasözünü doğruluyordu Gülsarı'nın durumu.

Bütün bunlar eskidendi. Hepsi geçip gitti.

Şimdi, taypalma yorga Gülsarı, son koşusunun bitiş noktasına ulaşmak için zorlanıyor, çırpınıyordu. Bugüne kadar, o bitiş çizgisine hiç böylesine yavaş, böylesine ağır varmamıştı. Çizgi hep bir adım ötesindeydi, ama bir adım attıkça çizgi de bir adım geriliyordu sanki.

Bozuk yol üzerinde tekerlekler takırdıyor, takırdıyordu...

Kara toprağın toynaklarının altında kaydığını hissetmesi, Gülsarı'nın sönmeye başlamış bir mum gibi cılız ışıklı belleğinde, belli belirsiz anılarını uyandırdı: Çok gerilerde kalan o güneşli yaz günlerini hatırladı. Yemyeşil çayırları, bayırları, yüksek dağları, düş kadar güzel o dün-

[4] At başına gün vursa ağzındaki gemiyle su içer, er başına gün vursa çizmesiyle su geçer.

yayı... Hey güzel günler hey! Bir dağdan öbür dağa kişneyerek koşan aygır gibi, güneş ve ışınları gözünün önüne geliverdi. O Gülsarı denilen saf kuluncuk da, sanki yakalayacakmış gibi, güneş ışıklarını kovalardı. Sonra, kulaklarını kısarak gelen üyir[5] aygırı daha fazla uzaklaşmasını engeller, onu geri çevirirdi. O günlerde yılkılar, göle yansıyan gölgeler gibi, ayakları yukarıda, gövdeleri aşağıda yürürlerdi sanki. Gülsarı'nın uzun yeleli anası da ona sıcacık bir süt bulutu gibi görünürdü. Bu sarı kuluncuk, anasının bir süt bulutuna dönüşmesini nasıl da severdi! Memeleri ne kadar yumuşak, ne kadar dolgun, sütü nasıl da tatlıydı! Anasının sütü boldu ve kuluncuk sütten boğulacak kadar çok içerdi. Başını karnının altına sokup o sütü içmek, doyulmaz bir zevk, bir mutluluktu onun için. Ah ne güzeldi o günler! Anasının bir yudum sütünde, anası, kendisi, yeryüzü, gökyüzü, bütün dünya vardı. Karnı iyice doyardı da yine de anasının memesini bırakmaz, biraz daha, bir yudum daha içerdi. Oh, ne tatlıydı anasının sütü!

Yazık ki o günler göz açıp kapayıncaya kadar gelip geçmiş, dünya ve onunla birlikte her şey değişmişti. Gökyüzündeki güneş de artık dağdan dağa kişneyerek koşan bir kızıl aygır değildi. Hep doğudan doğuyor, hep batıya bakıyor ve batıdan batıyordu. Yılkılar da ayakları yukarıda, gövdeleri aşağıda yürümüyordu artık. Toynakları, bir zamanlar yemyeşil olan çayırı ezip çiğniyor, çakılların üzerine basınca garç-gurç sesler çıkarıyordu. Gülsarı'nın anası uzun yeleli kısrak da artık ona pek yüz vermiyordu. Emmek için yanına sokulacak olsa, sırtını ısırıyor, canını yakıyordu. Zaten sütü de kalmamıştı. Gülsarı, otlamayı, karnını otlayarak doyurmayı öğrenmek zorunda kaldı. Artık, iyi-kötü günleriyle uzun yıllar sürecek bir hayat

[5] Üyir: Başında bir aygır bulunan ve en çok elli kadar attan oluşan yılkı sürüsü. Bu sürüde, sürü başı aygırdan başka, dişi atlar ve erginleşmemiş dişi ve erkek taylar, kulunlar, cabağılar bulunur.

yolu böyle geçecekti ve şimdi de bu yolun sonuna gelmiş bulunuyordu.

Gülsarı, öyle güzel geçen bir yaz mevsimini bir daha ömrü boyunca hiç görmedi. O uzun ömür boyunca sırtından eyer düşmemiş, nice nice yollar tepmiş, nice nice insanları taşımıştı. Ve, hiç gelmemişti o yolların sonu. Ancak şimdi, gözlerinde kıvılcımlar parlayıp güneşi dağdan dağa atlarken görünce, ayağının altında yer sarsılır gibi olunca, o görkemli, o eşsiz güzellikteki yaz günleri bir daha canlandı gözlerinde. O ulu ve dumanlı dağlar, o yemyeşil çayırlar, o bir üyir yılkı, kaba yeleli anası tavlı kısrak, birer birer gözlerinin önüne geliverdi. Gülsarı, o tuhaf eski dünyaya yeniden dönebilmek için boynundaki hamutu silkip atmak, onu iki yanından arabaya bağlayan kayışları koparmak istiyor, oraya varmak için canını dişine takarak ilerlemeye çalışıyordu. Ama gözlerinde canlanan o dünya bir görüntüden ibaretti, gerçek değildi. O, yaklaşıyorum sanıyor, ama görüntü ondan uzaklaşıyordu. Bu da ona dayanılmaz bir işkence oluyordu. Küçücük bir kulun olduğu zamanlardaki gibi anası onu kişneyerek çağırıyor, yılkılar kuyruklarıyla ona sürtünerek geçiyor, ama o, gözlerinin önüne çöken sis perdesini delip geçecek gücü bulamıyordu kendisinde. Savrulan otlar, çöpler yüzüne çarpıyor, gözlerine ve burun deliklerine kar taneleri giriyordu. Kan ter içinde kalmıştı. Bir yandan ateş gibi yanıyor, bir yandan da soğuk rüzgâr karşısında tiril tiril titriyordu. O erişilmez yazın güzel dünyası ağır ağır batıp gitti, tipiler arasında kayboldu. Ulu dağlar, yeşil çayırlar, şarıltılı dereler, güneşli günler, birer birer yok oldular. Yılkılar da dörtnala uzaklaşıp gittiler. Ama, uzun yeleli anasının karaltısını hâlâ görüyordu. Onu bırakıp gitmek istemiyordu anası. Onu çağıran, onu bekleyen anasına sesini duyurmak için olanca gücünü toplayarak kişnedi, ama bu öyle halsiz bir kişneyiş idi ki sesini kendisi bile duyamadı. Sonra birden

tipi dindi. Tekerleklerin gıcırtısı duyulmaz oldu. Hamutun altındaki yaranın zonklamasını da hissetmiyordu şimdi.

Sarı yorga olduğu yerde durdu. Sulanan gözleri kararıyor, bacakları titriyor, başı dönüyor, kulakları uğulduyordu.

Tanabay dizginleri bıraktı. Yavaşça arabadan indi. Uyuşan bacaklarını gererek ve suratını asarak atın başına gelip durdu. Yorganın haline bakarak:

- Vah vah! dedi. Ne oldu sana?

İncecik boynunu dik tutamayan at, kaldıramadığı başını hamuttan sarkıtmış, pek acıklı bir halde duruyordu. Kaburgaları inip inip kalkıyor, arık böğrü körük gibi şişiyordu. Bir zamanlar altın sarısı olan tüyleri, şimdi ter ve kirin karışımıyla koyu kahve rengindeydi. O kirli ter, karnından bacaklarına, toynaklarına kadar çizgi çizgi iniyordu.

"O kadar da zorlamamıştım." dedi Tanabay. Sonra kolanını çözdü, hamutunu, gemini çıkardı. Yapış yapış salya içinde olan gem sımsıcaktı. Gocuğunun yeniyle hayvanın burnunu ve boynunu sildi. Hemen arabaya koşup yiyecek aradı. Yarım kucak kuru otu, döke saça atın önüne getirip koydu. Ama Gülsarı ota ağzını bile sürmedi. Güçsüzlükten ve soğuktan zangır zangır titriyordu.

Tanabay bir avuç otu hayvanın ağzına uzattı:

- Al, ye biraz, ne oluyor sana? dedi.

Taypalma yorganın dudakları kımıldadı ama otu ağzına alamadı. Tanabay atın gözlerinin içine bakınca üzüntüden yüzü sapsarı oldu. Hayvanın, yarı yumuk gözleri yuvalarına gömülmüş, feri sönmüş ve bomboştu. Issız kalmış bir evin pencereleri gibi olan o gözlerde Tanabay, hiçbir canlılık, bir hayat izi göremedi.

Tanabay telaşlandı, çevresine bakındı. Uzaklarda çepçevre dağlar vardı. Dağlara kadar uzanan bozkır yolunda ise ne bir gelen vardı, ne giden. Yılın bu mevsiminde gelip gidenler çok az olurdu zaten.

Şubatın sonuydu. Düzde, yamaçlarda karlar erimişti. Yalnız vadilerin kuytusunda ve kamışların gölgesinde, kurt yelesi gibi görünen erimemiş kar kalıntıları vardı. Toprak daha çözülmemişti ve rüzgâr sazlıklardan eski karın hafif kokusunu getiriyordu. Bozkır hâlâ donuk, sert ve cansızdı. Tanabay bu durumu görünce ürperdi, yüreği sızladı. Gocuğunun eskimiş yenini gözüne siper ederek, karışık kır sakalını yukarıya kaldırarak, batıya doğru baktı. Güneş uzakta, ince bir bulutun üzerinde, cılız ışığını belli belirsiz gösteriyordu. Hava bozacak gibi değildi ama yine de soğuk vardı ve insana güven vermiyordu.

Tanabay, "Böyle olacağını bilsem hiç bugün yola çıkar mıydım?" diye hayıflandı. "Şimdi ne ileri gidebilirim ne de geri. Yolun ortasında kalakaldım. Atı iyice yorup bu hallere düşmesine sebep oldum."

Gerçekten de iyi etmemişti. Geç vakitte yola çıkacağına sabahı beklemesi, yola erkenden çıkması gerekirdi. O zaman, yolda gelip gidenlere rastlayabilirdi. Oysa Tanabay yola öğleden epeyce sonra çıkmıştı. Bu mevsimde yapılacak iş miydi bu?

Belki bir motorlu araç görürüm diye bir tümseğe çıkıp baktı. Ama hiçbir şey yoktu görünürlerde. Çaresiz arabanın yanına döndü. Onu oğlunun evinden bir an önce çıkmaya mecbur eden duruma da, kendi aceleciliğine de kızıyordu şimdi. Geceyi orada geçirmeli, atı dinlendirmeliydi. Ama o evde mi!

Tanabay öfkeyle elini kaldırdı. "Asla! Asla kalmazdım, yola yayan çıkar yine de geceyi o evde geçirmezdim." diye söylendi. "Bir kadın kaynatası ile öyle mi konuşur? Ne olursam olayım, nasıl olursam olayım, kocasının babası değil miyim? Ama çenesi durmuyor! -Ömür boyu koyun çobanlığı, yılkı çobanlığı yapacak olduktan sonra, hele şu kocamış çağımda, "Artık işe yaramazsın." diye kovulacak olduktan sonra, ne akılla partiye üye olursun?- Bak sen şu

karının dediğine! Oğluma gelince, onun da karısından geri kalır yanı yok! Karısı konuşurken o yere bakıyor ve ağzını açıp tek kelime bile söylemiyor. Basbayağı korkuyor karısından. Kadın: Babanı istemiyorum, dese, vallahi ağzını açmaz. Hay haddini bilmez hay! Gözü hep yukarılarda. Baş olmak, başkarma olmak istiyor. Ne diye nefes tüketiyorum ki! Bugünkü gençlerin hepsi öyle! İnsanlar çok değişti artık, çok!

Tanabay söylendikçe hırslandı, hırslandıkça da bir ateş bastı ve gömleğinin yakasını çözüp derin derin solumaya başladı. Sonra ne yapacağını bilemeden arabanın çevresini hızlı adımlarla dolandı. Oysa varacağı yer uzak, gece yakın, at bitkin... Bütün bunları unutmuştu o anda. Oğlunun evindeyken gelini ile tartışmamak için kendini tutmuş, ağzını açmamıştı. Ama şimdi patlamıştı. Gelini burada olsa, aklından geçen bütün bu acı sözleri şamar gibi patlatırdı suratına: "Beni partiye kabul eden de sen değilsin, çıkaran da. O zaman işlerin nasıl olup bittiğini sen nereden bileceksin a budala gelin! Şimdi dilin bir karış, konuşursun elbet! Okutup adam ettik çünkü sizi! Oysa bizden lâf değil, iş isterlerdi, iş! İş yaparken de babamızı yüzüstü bırakmazdık biz, saygıda kusur etmezdik, babamızın, anamızın, dostumuzun, düşmanımızın, hatta komşumuzun köpeğinin bile yaptıklarından sorumlu tutulurduk. Benim partiden çıkarılmamla ilgili söz söylemek sana düşmez! Bu benim bileceğim iş ha gelincik, sana ne bundan!"

Arabanın etrafında dolanarak bir kez daha tekrarladı: "Bu seni hiç ilgilendirmez, bilmediğin konularda çeneni açma sen!" Başka söz bulamadığı için "Sen karışma, sen çeneni açma!" diyordu durmadan.

Sonunda, gün boyu arabanın etrafında dolanıp duramayacağını, vakit geçirmemesi gerektiğini düşündü ve yine atın yanına gitti.

Gülsarı, kurumuş ağaca benzeyen ayaklarını birleştir-

miş, iyice büzülmüş, koşumu yine üzerinde, öylece duruyordu.

- Ne oldu sana? Neyin var? diye hayvana iyice sokulunca, onun ağır ağır inlediğini işitti. "Uyukluyor musun, çok mu hastasın? Neyin var arkadaş, neyin var?" Parmaklarını yelesinin altından sokup kulak dibini tuttu. Buz gibi soğumuştu kulakları. Yelesinin bu kadar seyrelmiş ve hafiflemiş olduğunu görünce içi burkuldu: "Çok kocamışsın, yelen iyice seyrelmiş.. hee, hepimiz yaşlandık, hepimizin sonu bu." diye söylendi. Ne yapacağını bilemiyor, hiçbir şeye karar veremiyordu. Atı ve arabayı orada bırakıp yayan yürürse, gece yarısına doğru çay kenarındaki orman kulübesine ulaşırdı. Karısı ile beraber orada oturuyorlardı. Bu kulübenin bir buçuk kilometre yakınında su işlerine bakan görevlinin kulübesi de vardı. Tanabay burada, yaz günlerinde otların biçilip demetlenmesine gözcülük ediyor, kış günlerinde ise çobanların bu otları vaktinden önce almalarına engel oluyordu.

Geçen güz Tanabay, bir iş için hayvanların kışlağı olan merkeze uğramıştı. Buranın yeni başkarması genç tarım mühendisi onu görünce:

- Aksakal, at korasına[6] bir uğrayın, demişti, size bir at vereceğiz. Yaşlı bir at ama işinizi görür.

- Nasıl bir at vereceksiniz, ahı gitmiş vahı kalmış bir iskelet mi?

- Gidin görün, onu tanırsınız, bir zamanlar siz biniyormuşsunuz ona.

Tanabay oraya yöneldi. Orada, o ünlü yorgayı o halde görünce yüreği sızladı. "Demek kader bizi bir kez daha birleştirdi." dedi; o binile binile binilmez hale gelen yorgaya bakarak. Hayvana çok acımış "Ben bu atı almam."

---

[6] *Kora*: Hem ağıl, hem ahır, hem tavla anlamına gelen hayvan barınağıdır. At korası, koyun korası, açık kora, örtülü kora.. gibi kullanımları mevcuttur.

diyememişti. Atı yedeğine alıp evine doğru yola koyuldu. Karısı, Gülsarı'yı zor tanıdı:

- Haa! Bu gerçekten Gülsarı mı? diye şaştı kaldı. Tanabay gözlerini karısından kaçırarak:

- Gülsarı'nın tâ kendisi.. nesi varmış tanınmayacak? diye bir şeyler geveledi.

*

* *

Gülsarı Gülsarı iken, Tanabay da Tanabay idi. Gençti. Bu atla ilgili bazı anıları vardı. Karısına karşı işlediği bazı kusurları olmuştu. Bunları kurcalamanın hiçbir yararı olmazdı şimdi. Onun için konuyu değiştirmek istedi ve karısına çıkıştı:

- Niye dikilip duruyorsun, yemek ısıtsana, açlıktan ölüyorum ben!

- Şaştım kaldım doğrusu. Sen söylemesen onu asla tanıyamazdım.

- Bunda şaşılacak bir şey yok. Bizim durumumuz ondan farklı mı sanki? Zaman kimseyi kayırmaz, her canlı yaşlanır, her şey eskir.

- Ben de onu demek istiyorum zaten, dedi Tanabay'ın baybişesi[7] dalgın dalgın başını sallayarak. Sonra alaylı bir gülümseme ile ekledi: Belki yine yorgaya binip gece seferlerine çıkmak istersin... İstediğini yap, benden sana izin!

- Amaan sen de, nelerden söz ediyorsun? diye elini sallayan Tanabay konuyu kapadı ve dışarı çıktı. Ata ot vermek için samanlığa gitti. Karısının o olayları unuttuğunu sanıyordu, unutmamıştı demek.

Bacadan duman tütmeye, baybişe yemeği ısıtmaya başlamıştı. Ama Tanabay bir türlü dönmüyor, atın yemiyle uğraşıyordu. Karısı kapının önüne çıkarak seslendi:

---

[7] *Baybişe:* Evin hanımı, hanımefendisi. Birden fazla eş olduğu zaman birinci eş. Yaşlı kadınlara saygı hitabı, ifadesidir.

- Hey, yemek ısındı da soğudu bile, gel artık! dedi.

Karısı o geçmiş olaydan bir daha söz etmedi. Ne gereği vardı artık.

Tanabay güz boyunca, kış boyunca ata baktı. Onu kepek lapası ve kıyılmış pancarla besledi. Gülsarı'nın dişleri iyice aşınmıştı, zor yiyordu yemini. Yine de onu canlandırıp güçlendirdiğini sanıyordu.

Ama, işte bugün, böyle bir iş gelmişti başlarına. Şimdi ne yapacaktı? Atı yolun ortasında bırakıp gitmeye gönlü elvermiyordu.

- Ne yapacağız Gülsarı? Burada böyle kımıldamadan duracak mıyız? dedi.

Sonra yorgayı eliyle hafifçe dürttü. At kımıldadı, bir ayağını kaldırıp ağırlığını öteki ayağına verdi. O zaman Tanabay, "Dur hele, dedi, bak aklıma ne geldi..."

Tanabay kamçının sapı ile arabayı karıştırarak dipteki boş çuvalı çıkardı. O çuvalla gelinine patates götürmüştü. Çuvalın içindeki küçük bir çıkını aldı. Karısı yolda yemesi için pişi koymuştu o çıkına. Ama Tanabay onu yemeyi unutmuştu. Pişinin yarısını kendisine ayırdı, öbür yarısını da ufalayıp atın ağzına tuttu. Gülsarı pişinin kokusunu derin derin içine çekti ama ağzına alıp yiyemedi. O zaman Tanabay kırıntıları kendi eliyle soktu hayvanın ağzına. Gülsarı biraz durduktan sonra ağzındaki kırıntıları çiğnemeye başladı.

- Hadi yavrum, ye Gülsarım, biraz gayret edersek, bir durup bir giderek eve varırız değil mi? Bir vardık mı, korkulacak bir şey kalmaz. Bizim baybişe ile ben seni yine iyileştiririz.

Tanabay'ın titreyen eline atın salyası aktı. Salya sıcaktı ve bu Tanabay'ı sevindirdi. Bundan sonra atı yularından tutup yürüttü.

- Hadi Gülsarım, yürü. Durmak işimize gelmez, gayret et yavrum, yürü!

At hareket etti, araba sarsıldı, tekerlekler gıcırdadı. Yaşlı adam ve yaşlı at, ağır ağır dağ yoluna koyuldu.

Tanabay atla beraber yürürken "artık gücü kalmadı zavallının" diye düşündü. "Kaç yaşındasın Gülsarı? Yirmi yaşında mı? Yoksa daha mı fazla. Evet evet, yirmiden fazla senin yaşın..."

2

Tanabay ve Gülsarı ilk kez savaştan sonra karşılaştılar.

Onbaşı Tanabay Bakasov, Batı Cephesinde de, Doğu Cephesinde de çarpışmış, Japonya'nın tesliminden sonra terhis olup yurduna dönmüştü. Cepheden cepheye koşarak tam altı yıl askerlik yapmıştı. Boşuna dememişler "Kırk yıl kırgında kalsan, ecel gelmeyince ölmezsin." diye, Tanabay da ölmemiş, Tanrı onu korumuştu. Bir defasında araba ile gelirken mayına çarpmışlar, onun şoku ile epey sarsılmıştı. Başka bir sefer de göğsünden yaralanmış ve hastahanede iki ay tedavi gördükten sonra kendi birliğine yetişmişti.

Sonunda yurduna dönüp trenden indiği zaman, satıcı kadınlar onu "Hey ihtiyar, at elini cüzdanına!" diye karşılamışlardı. Kadınların 'ihtiyar' demelerine aldırmadı; takılmak için söylüyorlardı çünkü. Gerçi artık genç değildi ama yaşlı da sayılmazdı. Savaş yıllarında güneş ve soğuktan yanmış, yüzü kırışmıştı. Kılık kıyafeti, hafif kırlaşan sakalı bıyığı ile biraz yaşlanmış görünse de, gücü-kuvveti yerinde, gönlü gençti. Terhis olduktan bir yıl sonra karısı ona güzel bir kız çocuk doğurdu. Ondan sonra doğan çocuğu da kızdı. Şimdi ikisi de evliydiler ve çocukları vardı. Yazları sık sık topluca kendisini ziyaret ederlerdi. Büyük kızının kocası kamyon sürücüsüydü. Bu damadı bütün ev halkını kamyona bindirir, dağda yaşayan kocamış kaynata ve kaynanasını görmek, saygılarını sunmak ve gönül almak için gelirlerdi. Doğrusu kendisi de, karısı da kızlarından

çok memnundular. Ne var ki oğlu hayırsızın biri olup çıkmıştı. Ama bu başka bir hikâye.

Savaş bittikten, zafer kazanıldıktan sonra köyüne dönerken, Tanabay kendisi için asıl hayatın yeni yeni başladığını düşünüyordu. Gönlü hoş ve iyimserdi. Büyük istasyonlarda maksimkaları (asker getiren katar) bando-mızıka ve coşkun bir neşe ile karşılamışlardı. Evde hasretle bekleniyordu. Oğlu sekizine basmış ve okula başlamıştı. O güne kadar olup bitenlerin, çektiği sıkıntıların önemi yoktu artık. Onları unutacak, gerçek ve tatlı hayat asıl şimdi başlayacaktı. Dünyaya yeniden gelmiş gibiydi ve artık yalnız geleceği düşünüyordu: Çoluk-çocukla kaygısız bir hayat yaşamak için önce başlarını sokacak bir ev yapacaktı. Sonra bu yuvada herkesin mutlu olması için çalışacak, hep çalışacaktı. Bundan başka bir amacı yoktu. Bunun için savaşmamış mıydı? Kan ve ateş arasında canını dişine takmamış mıydı? Savaş bitmiş, zafer kazanılmış olduğuna göre, önünde hiçbir engel kalmamıştı.

Ama Tanabay öyle düşünmekte, geleceği tozpembe görmekte pek acele ettiğini şimdi çok iyi anlıyordu. Gelecek için daha yıllar yılı kan ter içinde kalıp fedakârlık etmesi, nice nice güçlüklere göğüs germesi gerekecekti.

Gençliğinde bir demirci yanında çalışmış, demir dövmüş, bu işin ustası olmuştu. Savaştan sonra aynı işi yapıyor, sabahtan akşama kadar, çocuk başı kadar büyük bir çekiçle, örsün üzerindeki kızgın demiri hiç durmadan dövüyordu. Öyle hızlı dövüyordu ki, usta yoldaşı o kor gibi madeni çevirecek zaman bile bulamıyordu bazen. Çalışırken o çekiç sesleri arasında günlük sıkıntıları unutup gidiyordu Tanabay. O sesleri, ara sıra bugün bile duyar gibi oluyordu. O zamanlar açtılar, çıplaktılar. Kadınlar eskimiş oto lastiklerinden yapılmış ayakkabıları giyiyorlardı çıplak ayaklarına. Çocuklar nice zamandır şekerin yüzünü bile görmemiş, tadını unutmuşlardı. Kolhoz, gırtlağına kadar borca batmış

ve banka bir kapik bile vermiyordu artık. Ama Tanabay, "Dur, yaklaşma! Dur, yaklaşma!" der gibi çekici indirdikçe bütün bu sıkıntıları da uzaklaştırıyordu sanki. Örs çın çın ötüyor, kızgın demirden kıvılcımlar saçılıyordu. Tanabay her darbeyi indirişte, hu-ha! hu-ha! diye nefes alıp veriyor ve bir yandan da düşünüyordu: En önemlisi savaşı kazanmış olmamız, düşmanı yendik, zaferi kazandık, diyordu. Ve çekiç cevap verir gibi tekrarlıyordu: "Yendik, yendik, dik, dik, dik!" O günlerde böyle düşünen yalnız Tanabay değildi. O günlerde herkes savaşı kazanmış olmanın guruyla avunuyor ve zafer ekmeğin yerini tutuyordu.

Daha sonra Tanabay yılkıcı oldu ve dağlara çıktı. Can dostu Çora razı etmişti onu bu işe. Merhum Çora o zamanlar kolhozun başkanı idi. Savaşın başından sonuna kadar ve savaştan sonra da hep bu görevde kaldı. Kalbi zayıf olduğu için çürüğe çıkarılmıştı. Savaş yüzü görmemiş olsa da pek yaşlanmış, zayıflamıştı. Tanabay daha savaştan döndüğü gün anlamıştı bunu.

Çora'dan başka hiç kimse Tanabay'ı demirci dükkânından aşırıp yılkıcı olmaya razı edemezdi. Çora ile o, eskiden beri iki can dost idiler. Eskiden, tâ komsomol oldukları günlerde, bir kolhoz kurmaya, zenginlerin, kulakların (toprak sahiplerinin) mal ve mülklerini bu kolhoza katmaya birlikte karar vermişlerdi. Tanabay bu konuda büyük Çaba gösterdi. Mallarına el koyacakları kişilerin listesini beraber hazırladılar.

Çora, Tanabay'ı razı etmek için demirci dükkânına kendisi gelmiş ve arkadaşını razı ettikten sonra ona:

- Ben senin çekice yapışıp kaldığını sanıyor, koparıp ayıramam diye korkuyordum, demişti.

Çora iyice zayıflamış, bir deri bir kemik kalmıştı. Beli bükülmüş, yüzü kırış kırış olmuştu. Temmuzun sıcağında bile o eski yün yeleğini çıkarmıyordu üzerinden.

İkisi, demir atölyesinin yakınındaki arkın kenarına çömelip oturmuş, konuşmuşlardı. Tanabay Çora'nın gençliğini hatırlamıştı. O zamanlar Çora köyün yakışıklısıydı. Görgü ise görgülü, bilgi ise bilgili bir delikanlıydı. Yumuşak huylu, herkese iyi davranan bir gençti. Tanabay onun işte bu yumuşaklığını beğenmez, hatta böyle oluşuna kızardı. Onu, karşıt görüşte olanlara, yani komünizm idealine karşı çıkanlara gereksiz bir hoşgörü göstermekle suçlardı. Bu yüzden toplantılarda sık sık yerinden fırlar, gazetelerden okuyup öğrendiği cümlelerle ve acımasız bir şekilde atıp tutardı. Söylediklerinin hemen hemen hepsini, dinlediği siyasî nutuklardan öğrenmişti. Bazen öyle sözler söylerdi ki, kendisi bile ürkerdi söylediklerinden. Ama söyledikleri pek etkili olurdu.

- İki gün önce dağa gidip geldim, dedi Çora. İhtiyarlar, askere giden gençlerin dönüp dönmediğini sordular. Sağ kalanların hepsinin döndüğünü söyledim. "Peki nerdeler, ne zaman çalışmaya başlayacaklar?" dedi ihtiyarlar. "Çalışmaya çoktan başladılar, kimileri tarlada, kimileri iş yerlerinde, her türlü işlerde çalışıyorlar." dedim. "Onu biliyoruz." dediler. "Peki yılkıya kim bakacak? Biz ölelim diye mi bekliyorlar? Zaten bir ayağımız çukurda!" Ben çok üzüldüm ve utandım. Hatırlıyorsun değil mi? Savaş başlayınca biz bu ihtiyarları yılkıya bakmaları için dağlara göndermiştik. O zamandan beri çalışıyorlar orada. Yılkılara bakmanın aksakalların işi olmadığını, onların bu işin üstesinden gelemeyeceğini sen de bilirsin. Gece-gündüz, yaz-kış demeden at üstünde dolaşmak, koşturmak kolay mı? Dervişbay'ı hatırlıyor musun? At üstünde donup öldü zavallı. Orduya at gerektiğinde o atları terbiye edip yetiştiren de yine bu aksakallar oldu. Yaşın yetmişe dayanınca, dağda taşta at koştur da anlarsın. Sağ olsunlar! Onlara şükran borçluyuz, hizmetlerini ödeyemeyiz. Şimdi yılkı bakmayı askerden dönen gençlerimiz hor görüyor, bunu

utanç verici bir iş sayıyorlar. Uzak yerlere gidip medeniyet öğrendiler ya, şimdi dağda at çobanlığı ağırlarına gidiyor. Yaa, böyle işte! Sen bir düşün Tanabay. Sen gidersen peşinden başkalarını da göndeririz.

- Pekâlâ Çora, baybişemle bir görüşeyim, dedi Tanabay. İçinden "bizim başımıza gelmeyen kalmadı oysa sen hiçbir şey görmedin, hep aynısın Çora. Ülke için istediğin bu coşkulu iyilik ateşinde yanıp gitmesen bari. Belki doğru olanı da budur. Savaşta biz neler görmedik ki! Bizim de yumuşamamız gerekmez miydi? Belki insan hayatında asıl önemli olan budur." diye düşünüyordu.

Konuşmaları bitmişti. İkisi birden ayağa kalktılar. Tanabay demirci dükkânına doğru yürüdü. Çora arkasından seslendi:

- Tanabay, bekle biraz! diye atını sürüp onun yanına geldi. Eyerden eğilip arkadaşının yüzüne baktı: "Bana darılmadın değil mi? Başımı kaşıyacak vakit bulamıyorum. Boş bir zaman bulup sana gelmeyi, eskisi gibi uzun uzun dertleşmeyi ne kadar isterdim. Görüşmeyeli çok oldu. Düşünüyorum da, artık savaş bitti, aydınlık günler gelmiş olmalıydı. Oysa işler azalmadı, kolaylaşmadı. Bazı geceler gözüme uyku girmiyor, hep düşünüyorum: İşleri nasıl yoluna koyarım, halkı nasıl doyururum, plan hedefine nasıl ulaşırım?... Halkımız aklını başına topladı, artık herkes daha iyi yaşamak istiyor.

İkisi başbaşa verip konuşmak, uzun uzun dertleşmek fırsatını hiç bulamadılar. İş üstüne iş biniyordu. Zaman akıp gitti. Bir daha da birbirlerini hiç göremez oldular.

O konuşmadan bir süre sonra Tanabay dağa çıktı. O sarı tayı, yaşlı Turgay'ın baktığı yılkı içinde ilk kez gördü. Tanabay, atlar koradan çıkarılıp sayım yapıldıktan sonra ihtiyar Turgay'a sitem etti:

- Vere vere bana bunları mı veriyorsun aksakal, atların hali hiç de iyi değil!

Turgay, buruşuk yüzlü, ufacık ve köse bir ihtiyardı. Sanki, elin serçe parmağı gibi, büyümeden kalmıştı. Başındaki kocaman börk, dağlıç türü kuzunun kuyruk ucunun üzerindeki yağlı top kısmı gibi duruyordu. Genel olarak bunun gibi ihtiyarlar alıngan ve acı dilli olurlar. Ama Turgay kızmadı:

- İşte, ne görüyorsan o, dedi alttan alarak. Kılını çeksen yağ çıkar demiyorum ya ben de. Bakacak göreceksin, o zaman daha iyi anlarsın.

Tanabay da yumuşadı:

- Şaka yapıyorum aksakal, kusura bakma.

- Ama içlerinde bir tanesi var, dedi Turgay, gözlerine düşen kocaman börkü yukarı doğru kaldırıp üzengide doğrularak ve kamçısının sapıyla ilerisini göstererek "Bak, şu sağ kanatta otlayan sarı tayı görüyor musun? İşte o bir harika!"

- Hangisi? Şu tostoparlak görünen küçük tay mı? Ufak tefek bir şey, sırtı da pek kısa.

- Epey geç doğdu da ondan. Büyüyor, gelişecek, yetişecek...

- Peki, özelliği ne onun?

- Doğuştan yorga.

- Yorga at az mı yani?

- Ben bunun gibisini görmedim. Eski devirde olsa, böyle bir yorganın değerine paha biçilemezdi, Kırgız atalar böyle bir yorga için birbirlerine düşer, kan dökmekten çekinmezlerdi.

- Hele bir görelim, dedi Tanabay.

Atlarını mahmuzlayıp yılkının çevresini dolandılar, sarı tayın yolunu kesip ileriye doğru sürdüler. Sarı tay da koşmak için fırsat arıyordu zaten. Başını kaldırdı, şöyle bir silkinip perçemini geri attı, hırıldadı ve sonuna kadar kurulmuş bir oyuncak at gibi ileri fırladı. Yine yılkıya katılmak için kocaman bir yarım daire çizerek koşuyordu.

Sarı tayın yorgalamasını keyifle seyreden Tanabay sevinçle bağırıyordu:

- Ooo! Şuna bak! Şu koşmanın güzelliğine bak! Harika bir şey bu!

- Söyledim sana, dedi ihtiyar yılkıcı övünerek.

Oyun için yarışan çocuklar gibi neşe ile coşarak tayın peşinden kendi atlarını sürüyorlardı. Onların sesini duyan tay hızını artırıyor, ama hiç dörtnala kalkmıyor, uçan bir kuş gibi rahat uçuyordu.

Taya yetişmek için bindikleri atları dörtnala kaldırdılar ama yetişemediler, oysa sarı tay hep yorga koşuyordu. Turgay börkünü başından çıkarıp Tanabay'a:

- Bak Tanabay! dedi, sesimi duyunca usturanın keskin ağzı gibi her şeyi yarıp geçer. Sesimi de tanır ha! Bir nâra atayım da seyret hele: Ayyyyt! Ayyyt! Ayyyt! Gördün mü?

Sarı tay dönüp dolaşıp yılkıya katıldı.

Ama onlar, bindikleri atların terlerini soğutmak için bir hayli gezdirmek zorunda kaldılar.

- Turgay ağam, sana çok teşekkür ederim. Çok güzel yetiştirmişsin bu tayı, hayran kaldım doğrusu.

- Evet, çok güzel taydır o, dedi ihtiyar. Sonra ensesini kaşıyarak ciddi bir tembihte bulundu: "Ama dikkat et, dile düşürme, nazar değmesin! Kimselere bir şey söyleme. Güzel yorga güzel kız gibidir, elde etmek için peşine düşenler çok olur. Bilirsin, bir kız iyi bir ere düştüğü zaman daha da güzelleşir, gözleri yaldır yaldır parlar, gül gibi olur. Ama kötü birine düşerse solar gider, çöp gibi kalır. Baktıkça yüreğin sızlar. Atın iyisi de öyle olur. Bakmasını bilmezsen onu mahvedersin, olduğu yere düşüp kalır!

- Merak etme aksakal, ben de biraz anlarım bu işten. Çocuk değilim.

- İyi öyleyse. Adı 'GÜLSARI' unutma.

- Demek ona Gülsarı diyorsunuz?

- Evet. Geçen yaz kız torunum gelmişti. Bende biraz

kaldı. Adını o koydu. Canı gibi sevdi onu. Sarı tay o zaman henüz bir cabağı[8] idi. Unutma, adı Gülsarı.

Turgay ağa yaşlanınca çenesi düşük bir ihtiyar olmuştu. Bütün gece Tanabay'a öğüt verdi. Tanabay da ses çıkarmadan dinledi.

Tanabay, Turgay'la yaşlı karısı oradan ayrılırlarken, onları yolun başına kadar yürüyerek uğurladı. Bundan sonra boş kalan keçe çadıra döndü. Karısıyla buraya yerleşeceklerdi. Yardımcısı için de bir çadır vardı ama, ona bir yardımcı vermemişlerdi daha. Şimdilik yalnız idare edecekti işleri. Yol başında ayrılırken Turgay ağa son bir öğüt daha verdi:

- Sarı taya şimdilik hiç dokunma. Hiç kimseyi de bindirme. Sabırla yetiştir onu. Eyer vurulacak ve binilecek hale geldiği zaman pek zorlama, gemini fazla çekme. Terli iken su içmemesine de dikkat et, yoksa yorga gidişi bozulur. Onu iyice terbiye ettikten sonra, o zamana kadar sağ kalırsam, getir göster bana.

Bundan sonra Turgay ve kendisi gibi yaşlı karısı, eşyalarını yükledikleri deveyi yedeklerine alıp gittiler. Keçe çadır, yılkı ve dağlar Tanabay'a kaldı.

Ne bilsindi Gülsarı nasıl bir ömür süreceğini, kendisi için neler söyleneceğini ve ileride başına neler neler geleceğini!...

Şimdilik ağzına gem, sırtına eyer vurulmamıştı. Eskisi gibi koşup duruyordu üyirin arasında. Hiçbir şey değişmemişti. Yine başına buyruk bir taydı. Dağlar yine o dağlardı. Çayırlar, şırıl şırıl akan sular hep aynı. Değişen tek şey yılkının efendisiydi. Yaşlı yılkıcının yerine, zayıf, uzunca boylu, başında asker kalpağı olan bir efendi gelmişti. Bunun sesi kalın, gür idi. Zamanla yılkı ona alıştı, onu yadırgamadı, yadsınmadı.

---

[8] *Cabağı:* At yavrusuna altı aylık oluncaya kadar *'kulun'*, altı aydan bir yaşına ulaşıncaya kadar *'cabağı'*, bir yaşına gelince *'tay'* denir (çevirenin notu).